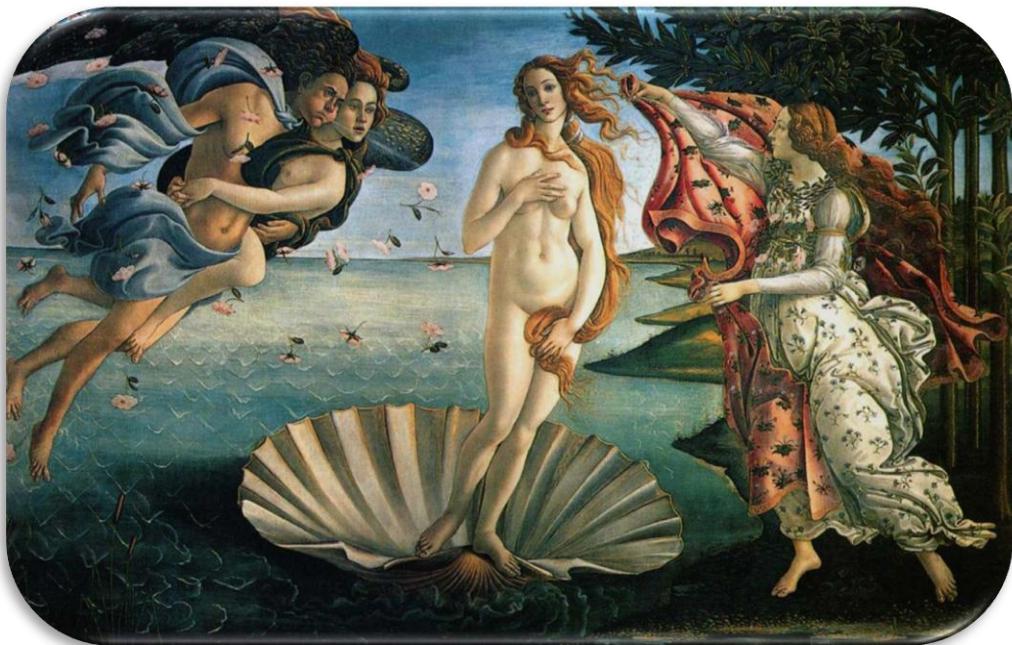

Στο εξώφυλλο: Χειρόγραφο του *De Rerum Natura* της βιβλιοθήκης του Βατικανού (1483)

Περιεχόμενα

<i>De Rerum Natura I.</i> 1-25, 62-79	4
<i>De Rerum Natura II.</i>	6
114-124, 308-322, 1048-1066, 1090-1104	6
<i>De Rerum Natura III.</i> 1-30, 870-911, 978-1023	9
<i>De Rerum Narura IV</i>	14
55-66, 216-233, 524-541, 615-629, 1058-1090	14
<i>De Rerum Narura V</i> 195-234, 925-973, 1194-1240.....	19

De Rerum Natura I. 1-25, 62-79Sandro Boticelli *H γεννηση της Αφροδίτης*, 1486. Uffizi, Florence

Aeneadum genetrix, hominum divomque voluptas,
alma Venus, caeli subter labentia signa
quae mare nrigerum, quae terras frugiferentis
concelebras, per te quoniam genus omne animantum
concipitur visitque exortum lumina solis: 5
te, dea, te fugiunt venti, te nubila caeli
adventumque tuum, tibi suavis daedala tellus
summittit flores, tibi rident aequora ponti
placatumque nitet diffuso lumine caelum.
nam simul ac species patefactast verna diei 10
et reserata viget genitabilis aura favoni,
aeriae primum volucris te, diva, tuumque

significant initum percusae corda tua vi.
inde ferae pecudes persulant pabula laeta 15
et rapidos tranant amnis: ita capta lepore 14
te sequitur cupide quo quamque inducere pergis. 16
denique per maria ac montis fluviosque rapacis
frondiferasque domos avium camposque virentis
omnibus incutiens blandum per pectora amorem
efficis ut cupide generatim saecla propagent. 20
quae quoniam rerum naturam sola gubernas
nec sine te quicquam dias in luminis oras
exoritur neque fit laetum neque amabile quicquam,
te sociam studeo scribendis versibus esse,
quos ego de rerum natura pangere conor 25

Humana ante oculos foede cum vita iaceret
in terris oppressa gravi sub religione,
quae caput a caeli regionibus ostendebat
horribili super aspectu mortalibus instans, 65
primum Graius homo mortalis tollere contra
est oculos ausus primusque obsistere contra;
quem neque fama deum nec fulmina nec minitanti
murmure compressit caelum, sed eo magis acrem
inritat animi virtutem, effringere ut arta
naturae primus portarum claustra cupiret. 70
ergo vivida vis animi pervicit et extra
processit longe flammantia moenia mundi
atque omne immensum peragravit mente animoque,
unde refert nobis **victor** quid possit oriri, 75

quid nequeat, finita potestas denique cuique
 qua nam sit ratione atque alte terminus haerens.
 quare religio pedibus subiecta vicissim
 opteritur, nos exaequat victoria caelo.

De Rerum Natura II.

114-124, 308-322, 1048-1066, 1090-1104

Cuius, uti memoro, rei simulacrum et imago
 ante oculos semper nobis versatur et instat.
 contemplator enim, cum solis lumina cumque
 inserti fundunt radii per opaca domorum: 115
 multa minuta modis multis per inane videbis
 corpora misceri radiorum lumine in ipso
 et vel ut aeterno certamine proelia pugnas
 edere turmatim certantia nec dare pausam,
 conciliis et discidiis exercita crebris; 120
 conicere ut possis ex hoc, primordia rerum
 quale sit in magno iactari semper inani.
 dum taxat, rerum magnarum parva potest res
 exemplare dare et vestigia notitiae.

Illud in his rebus non est mirabile, quare,
 omnia cum rerum primordia sint in motu,
 summa tamen summa videatur stare quiete, 310
 praeter quam siquid proprio dat corpore motus.

omnis enim longe nostris ab sensibus infra
 primorum natura iacet; qua propter, ubi ipsa
 cernere iam nequeas, motus quoque surpere debent;
 praesertim cum, quae possimus cernere, celent 315
 saepe tamen motus spatio diducta locorum.
 nam saepe in colli tondentes pabula laeta
 lanigerae reptant pecudes, quo quamque vocantes
 invitant herbae gemmantes rore recenti,
 et satiati agni ludunt blandeque coruscant; 320
 omnia quae nobis longe confusa videntur
 et velut in viridi candor consistere colli.

Principio nobis in cunctas undique partis
 et latere ex utroque *<supra>* supterve per omne
 nulla est finis; uti docui, res ipsaque per se 1050
 vociferatur, et elucet natura profundi.
 nullo iam pacto veri simile esse putandumst,
 undique cum vorsum spatium vacet infinitum
 seminaque in numero numero summaque profunda
 multimodis volitent aeterno percita motu, 1055
 hunc unum terrarum orbem caelumque creatum,
 nil agere illa foris tot corpora materiai;
 cum praesertim hic sit natura factus et ipsa
 sponte sua forte offensando semina rerum
 multimodis temere in cassum frustaque coacta 1060
 tandem coluerunt ea quae coniecta repente

magnarum rerum fierent exordia semper,
 terrai maris et caeli generisque animantum.
 quare etiam atque etiam talis fateare necesse est
 esse alios alibi congressus materiai,
 qualis hic est, avido complexu quem tenet aether.

Quae bene cognita si teneas, natura videtur 1090
 libera continuo, dominis privata superbis,
 ipsa sua per se sponte omnia dis agere expers.
 nam pro sancta deum tranquilla pectora pace
 quae placidum degunt aevom vitamque serenam,
 quis regere immensi summam, quis habere profundi 1095
 indu manu validas potis est moderanter habenas,
 quis pariter caelos omnis convertere et omnis
 ignibus aetheriis terras suffire feracis,
 omnibus inve locis esse omni tempore praesto,
 nubibus ut tenebras faciat caelique serena 1100
 concutiat sonitu, tum fulmina mittat et aedis
 saepe suas disturbet et in deserta recedens
 saeviat exercens telum, quod saepe nocentes
 praeterit exanimatque indignos inque merentes?

De Rerum Natura III. 1-30, 870-911, 978-1023

O tenebris tantis tam clarum extollere lumen
 qui primus potuisti inlustrans commoda vitae,
 te sequor, o **Graiae gentis decus**, inque tuis nunc
 ficta pedum pono pressis vestigia signis,
 non ita certandi cupidus quam propter amorem 5
 quod te imitari aveo; quid enim contendat hirundo
 cycnis, aut quid nam tremulis facere artubus haedi
 consimile in cursu possint et fortis equi vis?
 tu, pater es, rerum inventor, tu patria nobis
 suppeditas praecepta, tuisque ex, include, chartis, 10
 floriferis ut apes in saltibus omnia libant,
 omnia nos itidem depascimur aurea dicta,
 aurea, perpetua semper dignissima vita.
 nam simul ac ratio tua coepit vociferari
 naturam rerum divina mente coorta 15
 diffugiunt animi terrores, moenia mundi
 discedunt. totum video per inane geri res.
 appetit divum numen sedesque quietae,
 quas neque concutunt venti nec nubila nimbis
 aspergunt neque nix acri concreta pruina 20
 cana cadens violat semper innubilus aether
 integit et large diffuso lumine ridet:
 omnia suppeditat porro natura neque ulla
 res animi pacem delibat tempore in ullo.

at contra nusquam apparent Acherusia templa, 25
 nec tellus obstat quin omnia dispiciantur,
 sub pedibus quae cumque infra per inane geruntur.
 his ibi me rebus quaedam divina voluptas
 percipit atque horror, quod sic natura tua vi
 tam manifesta patens ex omni parte reiecta est. 30

Proinde ubi se videas hominem indignarier ipsum, 870
 post mortem fore ut aut putescat corpore posto
 aut flammis interfiat malisve ferarum,
 scire licet non sincerum sonere atque subesse
 caecum aliquem cordi stimulum, quamvis neget ipse
 credere se quemquam sibi sensum in morte futurum; 875
 non, ut opinor, enim dat quod promittit et unde
 nec radicitus e vita se tollit et eicit,
 sed facit esse sui quiddam super inscius ipse.
 vivus enim sibi cum proponit quisque futurum,
 corpus uti volucres lacerent in morte feraeque, 880
 ipse sui miseret; neque enim se dividit illim
 nec removet satis a projecto corpore et illum
 se fingit sensuque suo contaminat astans.
 hinc indignatur se mortalem esse creatum
 nec videt in vera nullum fore morte alium se, 885
 qui possit vivus sibi se lugere peremptum
 stansque iacentem <se> lacerari urive dolere.

nam si in morte malumst malis morsuque ferarum
 tractari, non invenio qui non sit acerbum
 ignibus inpositum calidis torrescere flammis 890
 aut in melle situm suffocari atque rigere
 frigore, cum summo gelidi cubat aequore saxi,
 urgerive superne obrutum pondere terrae.

'Iam iam non domus accipiet te laeta neque uxor
 optima, nec dulces occurant oscula nati 895
 praeripere et tacita pectus dulcedine tangent.
 non poteris factis florentibus esse tuisque
 praesidium. misero misere' aiunt 'omnia ademit
 una dies infesta tibi tot praemia vitae.'

illud in his rebus non addunt 'nec tibi earum 900
 iam desiderium rerum super insidet una.'
 quod bene si videant animo dictisque sequantur
 dissoluant animi magno se angore metuque.
 'tu quidem ut es leto sopitus, sic eris aevi
 quod super est cunctis privatus doloribus aegris; 905
 at nos horrifico cinefactum te prope busto
 insatiabiliter deflevimus, aeternumque
 nulla dies nobis maerorem e pectore demet.'

illud ab hoc igitur quaerendum est, quid sit amari
 tanto opere, ad somnum si res redit atque quiet em, 910
 cur quisquam aeterno possit tabescere luctu.

Atque ea ni mirum quae cumque Acherunte profundo
prodita sunt esse, in vita sunt omnia nobis.
nec miser inpendens magnum timet aëre saxum 980
Tantalus, ut famast, cassa formidine torpens;
sed magis in vita divom metus urget inanis
mortalis casumque timent quem cuique ferat fors.
nec Tityon volucres ineunt Acherunte iacentem
nec quod sub magno scrutentur pectore quicquam 985
perpetuam aetatem possunt reperire profecto.
quam libet immani projectu corporis exstet,
qui non sola novem discessis iugera membris
optineat, sed qui terrai totius orbem,
non tamen aeternum poterit perferre dolorem 990
nec praebere cibum proprio de corpore semper.
sed Tityos nobis hic est, in amore iacentem
quem volucres lacerant atque exest anxius angor
aut alia quavis scindunt cuppedine curae.
Sisyphus in vita quoque nobis ante oculos est, 995
qui petere a populo fasces saevasque secures
imbibit et semper victus tristisque recedit.
nam petere imperium, quod inanest nec datur umquam,
atque in eo semper durum sufferre laborem,
hoc est adverso nixantem trudere monte 1000
saxum, quod tamen <e> summo iam vertice rusum
volvit et plani raptim petit aequora campi.
deinde animi ingratam naturam pascere semper
atque explere bonis rebus satiareque numquam,

quod faciunt nobis annorum tempora, circum 1005
 cum redeunt fetusque ferunt variosque lepores,
 nec tamen explemur vitai fructibus umquam,
 hoc, ut opinor, id est, aevo florente pueras
 quod memorant laticem pertusum congerere in vas,
 quod tamen expleri nulla ratione potestur. 1010
 Cerberus et Furiae iam vero et lucis egestas,
 Tartarus horriferos eructans faucibus aestus!
 qui neque sunt usquam nec possunt esse profecto;
 sed metus in vita poenarum pro male factis
 est insignibus insignis scelerisque luela, 1015
 carcer et horribilis de saxo iactus deorsum,
 verbera carnifices robur pix lammina taedae;
 quae tamen etsi absunt, at mens sibi conscientia factis
 praemetuens adhibet stimulos torretque flagellis,
 nec videt interea qui terminus esse malorum 1020
 possit nec quae sit poenarum denique finis,
 atque eadem metuit magis haec ne in morte gravescant.
 hic Acherusia fit stultorum denique vita.

De Rerum Narura IV**55-66, 216-233, 524-541, 615-629, 1058-1090**

Principio quoniam mittunt in rebus apertis
corpora res multae, partim diffusa solute, 55
robora ceu fumum mittunt ignesque vaporem,
et partim contexta magis condensaque, ut olim
cum teretis ponunt tunicas aestate cicadae,
et vituli cum membranas de corpore summo
nascentes mittunt, et item cum lubrica serpens 60
exuit in spinis vestem; nam saepe videmus
illorum spoliis vepres volitantibus auctas.
quae quoniam fiunt, tenuis quoque debet imago
ab rebus mitti summo de corpore rerum.

nam cur illa cadant magis ab rebusque recedant 65
 quam quae tenvia sunt, hiscendist nulla potestas;

quare etiam atque etiam mitti fateare necessest
 corpora quae feriant oculos visumque lacescant.

perpetuoque fluunt certis ab rebus odores,
 frigus ut a fluiis, calor ab sole, aestus ab undis
 aequoris, exesor moerorum litora circum,
 nec variae cessant voces volitare per auras.
 denique in os salsi venit umor saepe saporis,
 cum mare versamur propter, dilutaque contra
 cum tuimur misceri absinthia, tangit amaror.

usque adeo omnibus ab rebus res quaeque fluenter
 fertur et in cunctas dimittitur undique partis
 nec mora nec requies interdatur ulla fluendi,
 perpetuo quoniam sentimus et omnia semper
 cernere odorari licet et sentire sonare.

Praeterea quoniam manibus tractata figura
 in tenebris quaedam cognoscitur esse eadem quae
 cernitur in luce et claro candore, necessest
 consimili causa tactum visumque moveri.

220

225

230

Principio auditur sonus et vox omnis, in auris
 insinuata suo pepulere ubi corpore sensum. 525
 corpoream quoque enim <vocem> constare fatendumst
 et sonitum, quoniam possunt inpellere sensus.

Praeterea radit vox fauces saepe facitque
 asperiora foras gradiens arteria clamor,
 quippe per angustum turba maiore coorta
 ire foras ubi coeperunt primordia vocum. 530
 scilicet expletis quoque ianua raditur oris.
 haud igitur dubiumst quin voces verbaque constent
 corporeis e principiis, ut laedere possint.
 nec te fallit item quid corporis auferat et quid 535
 detrahatur ex hominum nervis ac viribus ipsis
 perpetuus sermo nigrai noctis ad umbram
 aurorae perductus ab exoriente nitore,
 praesertim si cum summost clamore profusus.
 ergo corpoream vocem constare necessest, 540
 multa loquens quoniam amittit de corpore partem.

Hoc, qui sentimus sucum, lingua atque palatum
 plusculum habent in se rationis, plus operai.
 principio sucum sentimus in ore, cibum cum
 mandendo exprimimus, ceu plenam spongiam aquai
 si quis forte manu premere ac siccare coepit.
 inde quod exprimimus per caulas omne palati 620
 diditur et rarae per flexa foramina linguae,
 hoc ubi levia sunt manantis corpora suci,
 suaviter attingunt et suaviter omnia tractant
 umida linguai circum sudantia tempa;
 at contra pungunt sensum lacerantque coorta, 625
 quanto quaeque magis sunt asperitate repleta.

deinde voluptas est e suco fine palati;
 cum vero deorsum per fauces praecipitavit,
 nulla voluptas est, dum diditur omnis in artus;

Haec Venus est nobis; hinc autemst nomen Amoris,
 hinc illaec primum Veneris dulcedinis in cor
 stillavit gutta et successit frigida cura; 1060
 nam si abest quod ames, praesto simulacra tamen sunt
 illius et nomen dulce obversatur ad auris.
 sed fugitare decet simulacra et pabula amoris
 absterrere sibi atque alio convertere mentem
 et iacere umorem coniectum in corpora quaeque 1065
 nec retinere semel conversum unius amore
 et servare sibi curam certumque dolorem;
 ulcus enim vivescit et inveterascit alendo
 inque dies gliscit furor atque aerumna gravescit,
 si non prima novis conturbes volnera plagis 1070
 volgivagaque vagus Venere ante recentia cures
 aut alio possis animi traducere motus.
 Nec Veneris fructu caret is qui vitat amorem,
 sed potius quae sunt sine poena commoda sumit;
 nam certe purast sanis magis inde voluptas 1075
 quam miseris; etenim potiundi tempore in ipso
 fluctuat incertis erroribus ardor amantum
 nec constat quid primum oculis manibusque fruantur.
 quod petiere, premunt arte faciuntque dolorem

corporis et dentes inlidunt saepe labellis 1080
 osculaque adfigunt, quia non est pura voluptas
 et stimuli subsunt, qui instigant laedere id ipsum,
 quod cumque est, rabies unde illaec germina surgunt.
 sed leviter poenas frangit Venus inter amorem
 blandaque refrenat morsus admixta voluptas. 1085
 namque in eo spes est, unde est ardoris origo,
 restingui quoque posse ab eodem corpore flammam.
 quod fieri contra totum natura repugnat;
 unaque res haec est, cuius quam plurima habemus,
 tam magis ardescit dira cuppedine pectus. 1090

Cupido et Psyche

De Rerum Narura V 195-234, 925-973, 1194-1240

Quod <si> iam rerum ignorem primordia quae sint,
 hoc tamen ex ipsis caeli rationibus ausim
 confirmare aliisque ex rebus reddere multis,
 nequaquam nobis divinitus esse paratam
 naturam rerum: tanta stat praedita culpa.
 principio quantum caeli tegit impetus ingens, 200
 inde avidam partem montes silvaeque ferarum
 possedere, tenent rupes vastaeque paludes
 et mare, quod late terrarum distinet oras.
 inde duas porro prope partis fervidus ardor
 adsiduusque geli casus mortalibus aufert. 205
 quod super est arvi, tamen id natura sua vi
 sentibus obducat, ni vis humana resistat
 vitai causa valido consueta bidenti
 ingemere et terram pressis proscindere aratris.
 si non fecundas vertentes vomere glebas 210
 terraque solum subigentes cimus ad ortus.
 sponte sua nequeant liquidas existere in auras.
 et tamen inter dum magno quaesita labore
 cum iam per terras frondent atque omnia florent,
 aut nimiis torret fervoribus aetherius sol 215
 aut subiti peremunt imbris gelidaeque pruinae
 flabraque ventorum violento turbine vexant.
 praeterea genus horriferum natura ferarum
 humanae genti infestum terraque marique

cur alit atque auget? cur anni tempora morbos 220
adportant? quare mors inmatura vagatur?
tum porro puer, ut saevis proiectus ab undis
navita, nudus humi iacet infans indigus omni
vitali auxilio, cum primum in luminis oras
nixibus ex alvo matris natura profudit, 225
vagituque locum lugubri complet, ut aequumst
cui tantum in vita restet transire malorum.
at variae crescunt pecudes armenta feraeque
nec crepitacillis opus est nec cuiquam adhibendast
almae nutricis blanda atque infracta loquella 230
nec varias quaerunt vestes pro tempore caeli,
denique non armis opus est, non moenibus altis,
qui sua tutentur, quando omnibus omnia large
tellus ipsa parit naturaque daedala rerum.

Et genus humanum multo fuit illud in arvis
durius, ut decuit, tellus quod dura creasset,
et maioribus et solidis magis ossibus intus
fundatum, validis aptum per viscera nervis,
nec facile ex aestu nec frigore quod caperetur
nec novitate cibi nec labi corporis ulla. 930
multaque per caelum solis volventia lustra
volgivago vitam tractabant more ferarum.
nec robustus erat curvi moderator aratri
quisquam, nec scibat ferro molirier arva
nec nova defodere in terram virgulta neque altis 935
arboribus veteres decidere falcibus ramos.

quod sol atque imbres dederant, quod terra crearat
sponte sua, satis id placabat pectora donum.
glandiferas inter curabant corpora quercus
plerumque; et quae nunc hiberno tempore cernis 940
arbita puniceo fieri matura colore,
plurima tum tellus etiam maiora ferebat.
multaque praeterea novitas tum florida mundi
pabula dura tulit, miseris mortalibus ampla.
at sedare sitim fluvii fontesque vocabant, 945
ut nunc montibus e magnis decursus aquai
claricitat late sitientia saecla ferarum.
denique nota vagis silvestria templa tenebant
nympharum, quibus e scibant umore fluenta
lubrica proluvie larga lavere umida saxa, 950
umida saxa, super viridi stillantia musco,
et partim plano scatere atque erumpere campo.
necdum res igni scibant tractare neque uti
pellibus et spoliis corpus vestire ferarum,
sed nemora atque cavos montis silvasque colebant 955
et frutices inter condebant squalida membra
verbera ventorum vitare imbrisque coacti.
nec commune bonum poterant spectare neque ullis
moribus inter se scibant nec legibus uti.
quod cuique obtulerat praedae fortuna, ferebat 960
sponte sua sibi quisque valere et vivere doctus.
et Venus in silvis iungebat corpora amantum;
conciliabat enim vel mutua quamque cupidō
vel violenta viri vis atque inpensa libido

vel pretium, glandes atque arbita vel pira lecta. 965
 et manuum mira freti virtute pedumque
 consecabantur silvestria saecla ferarum
 missilibus saxis et magno pondere clavae. 975
 multaque vincebant, vitabant pauca latebris;
 saetigerisque pares subus silvestria membra
 nuda dabant terrae nocturno tempore capti,
 circum se foliis ac frondibus involventes.

O genus infelix humanum, talia divis
 cum tribuit facta atque iras adiunxit acerbas! 1195
 quantos tum gemitus ipsi sibi, quantaque nobis
 volnera, quas lacrimas peperere minoribus nostris!
 nec pietas ullast velatum saepe videri
 vertier ad lapidem atque omnis accedere ad aras
 nec procumbere humi prostratum et pandere palmas 1200
 ante deum delubra nec aras sanguine multo
 spargere quadrupedum nec votis nectere vota,
 sed mage pacata posse omnia mente tueri.
 nam cum suspicimus magni caelestia mundi
 templa super stellisque micantibus aethera fixum,
 et venit in mentem solis lunaeque viarum, 1205
 tunc aliis oppressa malis in pectora cura
 illa quoque exergefactum caput erigere infit,
 ne quae forte deum nobis immensa potestas
 sit, vario motu quae candida sidera verset;
 temptat enim dubiam mentem rationis egestas,
 ecquae nam fuerit mundi genitalis origo, 1210

et simul ecquae sit finis, quoad moenia mundi
 et taciti motus hunc possint ferre laborem,
 an divinitus aeterna donata salute 1215
 perpetuo possint aevi labentia tractu
 inmensi validas aevi contemnere viris.
 praeterea cui non animus formidine divum
 contrahitur, cui non correput membra pavore,
 fulminis horribili cum plaga torrida tellus 1220
 contremit et magnum percurrunt murmura caelum?
 non populi gentesque tremunt, regesque superbi
 corripiunt divum percussi membra timore,
 ne quod ob admissum foede dictumve superbe
 poenarum grave sit solvendi tempus adauctum? 1225
 summa etiam cum vis violenti per mare venti
 induperatorem classis super aequora verrit
 cum validis pariter legionibus atque elephantis,
 non divom pacem votis adit ac prece quaesit
 ventorum pavidus paces animasque secundas? 1230
 ne quiquam, quoniam violento turbine saepe
 correptus nihilo fertur minus ad vada leti.
 usque adeo res humanas vis abdita quaedam
 opterit et pulchros fascis saevasque secures
 proculcare ac ludibrio sibi habere videtur. 1235
 denique sub pedibus tellus cum tota vacillat
 concussaeque cadunt urbes dubiaeque minantur,
 quid mirum si se temnunt mortalia saecla
 atque potestatis magnas mirasque relinquunt
 in rebus viris divum, quae cuncta gubernent? 1240

T. LUCRETIUS
CARUS.

De
Cœrum Natura
Lib. i.
Interpreted
by J.C.

London Printed for G. Bedell, and T. Collins, at Middle Temple Gate. A.D. 1656.